

בדרך הרמז

רמזי תורה מלוקטים ומעובדים

לכבוד ז' אדר

היום של משה רבינו

בשבח והודייה להשי"ת מוגש בזה תדפיס-דוגמא מתוך הספר 'בדרך הרמז' שעתידי לצאת לאור בעז"ה. התדפיס יוצא לאור לכבוד ז' אדר הבעל"ט, והוא כולל רמזים השייכים למשה רבינו, יום הולדתו ויום הסתלקותו.

ענינו של הספר הוא להגיש בדרך קצרה ובהירה רעיונות מתוך חלק ה'רמז' שבתורה, שבטבע העולם כי הם מתקבלים בחביבות מיוחדת, והתועלת בהם למלמדים, מגידי שיעורים, דרשנים וכו' מפורסמת.

הרמזים נלקטו מכמה וכמה ספרים, ויש לציין במיוחד את סדרת הספרים 'אור התורה' לכ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' זי"ע ו'לקוטי לוי יצחק' לכ"ק הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.

ויהי רצון שנוזכה במהרה ממש לגאולה האמיתית והשלימה, ונזכה ונחיה ונראה לימות המשיח ולחיי העולם הבא, ו'משה ואהרן עמהם' - ונרננה ונשמחה בכל ימינו.

להערות והארות:
מנחם מענדל רייצס

rizs@neto.bezeqint.net

050-4125-205

בדרך הרמז

רמזי תורה מלוקטים ומעובדים

לכבוד ז' אדר
היום של משה רבינו

לידת 'מושיען של ישראל'.....5

א. התואר של משה: 'איש מצרי' - היתכן?! / ב. הצפנת האפיקומן מזכירה את 'ותצפנהו שלשה ירחים' / ג. הקשר של משה עם שמאי והלל (והרמב"ם)

'מאה ועשרים שנה'.....9

א. 'בשגם הוא בשר' / ב. 'מאה ועשרים': שמונים ועוד ארבעים / ג. העומק שבמלה 'מסכה' / ד. משה חי 120 שנה, ודוד המלך 70 / ה. יהושע הפסיד 10 שנים, ואילו אהרן הוסיף שלוש

מנוחתו כבוד של משה.....16

א. פרשת תצוה: נעלם 'משה' - והגיע 'מיכאל' / ב. משה נולד ב'גד' ומקום קבורתו בנחלת שבט 'גד' / ג. למה זכה דוקא שבט גד? בזכות הווייתור

לידת 'מושיען של ישראל'

א. התואר של משה: 'איש מצרי' - היתכן?! / ב.
הצפנת האפיקומן מזכירה את 'ותצפנהו שלשה ירחים'
/ ג. הקשר של משה עם שמאי והלל (והרמב"ם)

משה רבינו הוא הגואל ששחרר את עם ישראל והוציא אותם מארץ מצרים, אבל מעניין: בתורה, בפרשת שמות, הוא מכונה דוקא בתואר "איש מצרי"!

המקור לתואר זה הוא בסיפור בריחתו של משה ממצרים אל ארץ מדין, שם ראה כיצד אנשי המקום מציקים לבנותיו של יתרו, ואז קם משה וסייע בידן. כשהגיעו לביתן סיפרו הבנות לאביהן: "איש מצרי הצילנו"¹.

העובדה כי התורה מצטטת את דבריהן, מלמדת שהתואר "איש מצרי" הולם את משה, שאכן נולד וגדל במצרים²; ועד כדי כך, שבספר הזוהר³ מביאים פסוק בספר שמואל⁴ שבו נאמר "איש מצרי" בענין אחר, ומפרשים - על יסוד הפסוק שבפרשת שמות - כי המלים הסתמיות "איש מצרי" מכוונות למשה רבינו.

הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון (אביו של הרבי מליובאוויטש), מסביר, לאור תורת הסוד, את עומק הענין - כיצד דוקא המלה "מצרי" מבטאת את גדולתו ומעלותיו של משה רבינו⁵; מתוך דבריו הארוכים, נביא רק את החלק ה'פשוט':

1. ב, יט.

2. ראה בהרחבה "תורת מנחם - תפארת לוי יצחק" לספר בראשית, עמוד יא ואילך.

3. הקדמת הזוהר ו, ב.

4. שמואל-ב כג, כא.

5. "לקוטי לוי יצחק" על הזוהר חלק א - בתחילת הספר.

משה רבינו נולד לאחר 130 שנים שבהם שהו עם ישראל במצרים (אמו, יוכבד, נולדה לאביה לוי בדיוק כשנכנסו לארץ מצרים, והיא ילדה את משה בהיותה בת 130 שנה. אגב, האריז"ל אומר⁶ שמשה הוא גלגול של שת - בנם השלישי והעיקרי של אדם וחוה, שגם הוא נולד כשהיו הוריו בני 130 שנים); והתגלה כגואל ישראל בהיותו בן 80 - כאשר השהות במצרים מגיעה לשנתה ה-210.

מספרים אלו רמוזים במלה "מצרי": החלק הראשון - "מצ" -

הוא בגימטריא 130, והחלק השני - "רי" - הוא בגימטריא 210. כך מלה זו צופנת בתוכה את המספרים החשובים בתולדות ה"איש מצרי" - משה.

ב

פלא מפורסם הוא, שב'ליל הסדר', שבו מאריכים בסיפור יציאת מצרים ובאמירת ה'הגדה של פסח', לא נותנים כבוד ובעצם לא מזכירים את דמותו של הגואל - משה רבינו; אך אם נדייק נראה, שאמנם בדיבור לא מזכירים את משה, אך במעשינו בלילה זה יש רמז גדול אליו:

מתוך 3 המצות שמניחים במרכז הקערה של ליל הסדר, עושים 'עסק' גדול דוקא מהמצה השניה (האמצעית). בה מקיימים את הסימן 'יחץ' - חוצים אותה לשנים: החצי הגדול יותר מצפינים ואוכלים אותו בסוף הסעודה כ'אפיקומן', והחצי השני נשאר על השולחן והוא ה'לחם עוני' שעליו אומרים את ההגדה כולה ולאחר מכן מקיימים בו את מצות אכילת מצה.

6. לקוטי תורה על הפרשה.

למה באמת נבחרה דוקא המצה השניה להיות במרכז ליל הסדר? - מסביר הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון⁷:

רעיון ידוע הוא כי 3 המצות מקבילות ל-3 החלקים שבעם ישראל: כהנים, לויים וישראלים. רבים הנוהגים לומר זאת במפורש, כאשר מניחים את המצות: כשמניחים את המצה התחתונה אומרים 'ישראל', כשמניחים את האמצעית אומרים 'לוי', וכשמניחים את המצה העליונה אומרים 'כהן'.

והנה, הגאולה ממצרים באה הרי על ידי משה רבינו שנחשב כ'לוי'; עד כדי כך, שכאשר התורה מספרת על תהליך לידתו של משה, היא אינה מציינת לא את שם אביו ולא את שם אמו, אלא אומרת בצורה סתמית⁸: "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי" - גם אביו וגם אמו השתייכו ל'לוי'. לכן עיקר ה'הגדה' היא סביב המצה האמצעית, זו שמקבילה ל'לוי'.

וגם העובדה שמחביאים חלק חשוב של המצה ומוציאים אותו רק בסוף הסעודה ("צפון") - מתחברת ישירות למשה רבינו ה'לוי'. הרי כך הוא המושך הסיפור בתורה על לידת משה⁹: "ותהר האשה ותלד בן, ותרא אותו כי טוב הוא, ותצפנהו שלושה ירחים" - את משה רבינו החביאו מיד לאחר לידתו, ואף את המצה מחביאים.

לאחר שלושת החודשים שבהם הוצפן משה, הניחו אותו בתיבה בתוך המים, ואז הגיעה בת פרעה ומשתנה אותו משם. על שם פעולה זו נקרא שמו עד סוף כל הדורות! וכמו שמספרת התורה¹⁰ "ותקרא שמו משה, ותאמר כי מן המים משיתיהו".

בספר הקבלי 'מגלה עמוקות'¹¹ אנו מוצאים שבשם 'משה' נרמזים שני תנאים דגולים שמהווים במדה רבה ה'עמודים' של התורה שבעל פה כולה: ראשי התיבות של המלה 'משה' הן מ'שה ש'מאי ה'לל (או מ'חלוקת ש'מאי ה'לל).

7. "פניני לוי יצחק" עמ' 104 ועמ' 114.

8. שמות ב, א.

9. שם ב, ב.

10. שמות ב, י.

11. אופן עד.

הרבי מליובאוויטש מסביר¹² את עומק הענין: ההבדל בין שמאי להלל הוא בדומה להבדל שבין ה'ים' לבין ה'יבשה' - מי הים המכוסים רומזים למדרגה גבוהה של 'עלמא דאתכסייא', ואילו היבשה הגלויה לכל רומזת למדרגה מציאותית יותר של 'עלמא דאתגלייא'. ולכן בית שמאי מחמירים וקפדנים יותר, בהתאם למדרגה העילאית של 'עלמא דאתכסייא', ואילו בית הלל מקילים יותר ומתחשבים יותר במצב הקיים ב'עלמא דאתגלייא'.

ובכן, משה היה בתחילה בתוך המים - ומשם נמשה ויצא אל היבשה, כשהמשמעות הפנימית היא שבתחילה הוא היה במדרגה נשגבה של 'עלמא דאתכסייא' ומשם ירד ונמשך ל'עלמא דאתגלייא'; ולכן גם בשמו רמזו תחילה שמו של שמאי (המקביל למדרגת ה'מים' המכוסים), ורק אחר כך נרמז שמו של הלל (המקביל למדרגת ה'יבשה' הגלויה יותר בתוך המציאות).

[בענין זה ראוי לציין עוד¹³, שבהמשך הדורות זכינו לאורו של הרמב"ם, שנקרא בשם 'משה' ועליו אמרו 'ממשה עד משה לא קם כמשה' - וגם הוא, כמו משה רבינו, חי שנים רבות בארץ מצרים.

ומעניין, שכמו משה רבינו שנקרא על שם המים, "כי מן המים משיתיהו", כך הרמב"ם נקרא גם בתואר 'מיימוני', על שם אביו רבי מיימון, שם שבולטת בו המלה 'מים'.

12. 'המאור שבתורה' (ביאורי החומש) על הפסוק.

13. ראה 'תורת מנחם' - יין מלכות' חלק ג' ע' תג.

'מאה ועשרים שנה'

א. 'בשגם הוא בשר' / ב. 'מאה ועשרים': שמונים ועוד ארבעים / ג. העומק שבמלה 'מסכה' / ד. משה חי 120 שנה, ודוד המלך 70 / ה. יהושע הפסיד 10 שנים, ואילו אהרן הוסיף שלוש

הביטוי והאיחול - 'עד מאה ועשרים'! מפורסם ונפוץ עד מאוד. כשאנו מחפשים לראות מי באמת הגיע וחי מאה ועשרים שנה, נזכרים ספונטנית במשה רבינו, שחי 120 שנה בדיוק; וכך הוא אומר ביומו האחרון, כפי שהדברים מתועדים בתחילת פרשת וילך: "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום".

העובדה שמשה רבינו, הגדול בענקים, חי 120 שנה, אינה מקרית. עד כמה חשוב מספר זה ניתן ללמוד מהעובדה ששנים רבות-רבות לפני שמשה נולד, כבר בפרשת בראשית המספרת על תחילת הבריאה, קיים רמז מיוחד על כך:

התורה מצטטת שם את דברי הקב"ה¹⁴ "לא ידון רוחי באדם לעולם, בשגם הוא בשר, והיו ימיו מאה ועשרים שנה". המשמעות הפשוטה של דברים אלו מתייחסת לשפלות המוסרית שחלה אז בקרב האנושות, והקב"ה אומר שהמצב הזה לא יוכל להימשך יותר מידי זמן - הוא נותן ארכה של 120 שנה בלבד (ואם המצב לא ישתפר, יבוא המבול וימחה את הכל);

אך מה הכוונה במלים שבאמצע הפסוק: "בשגם הוא בשר"? כמה פירושים נאמרו על המלים הללו, וחז"ל¹⁵ דורשים אותם כרמז למשה: המלה "בשגם" שווה 345,

14. בראשית ו, ג.

15. חולין קלט, ב.

בדיוק כמו השם "משה", והרמז שקוף¹⁶: גם משה רבינו ("בשגם") אחרי הכל הינו ילוד אשה ("הוא בשר"), ולכן אפילו חייו של משה עתידיים להיות מוגבלים - "והיו ימיו מאה ועשרים שנה", ולא יותר.

ב

ולמה דווקא 120? למה לא 110 או 130? - כמה הסברים ניתנו לדבר, ונביא כאן חלק מהם:

1) בספר 'שני לוחות הברית'¹⁷ קושר זאת ל-120 הימים שהיה משה רבינו על הר סיני. היו אלו 3 סדרות, שבכל אחת מהן - תקופה רצופה של 40 יום - לא אכל משה ולא שתה, ונדמה אז למלאך של ממש. ובכן, במקביל ל-120 הימים הללו זכה משה ל-120 שנות חיים, שנה ליום.

2) בספר 'פנים יפות'¹⁸ מצטט בהקשר זה את המזמור בתהלים - שהכותרת שלו היא "תפלה למשה"¹⁹ - שם נאמר: "ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה". מזמור זה נאמר על ידי משה בעת החגיגה הגדולה של יציאת מצרים וקבלת התורה, אז היה משה בן 80, ובהמשכו נאמר "שמחנו כימות עניתנו, שנות ראינו רעה". הרעיון הוא כזה:

משה התפלל לקב"ה שלאחר 80 השנים שעברו עליו בתקופה של עינוי וצער, תקופת גלות מצרים ("שנות ראינו רעה"), יבואו עכשיו, כחזיה מתקנת, 80 שנים נוספות במצב החדש והשמח שלאחר הגאולה ("שמחנו - כימות עניתנו"). אולם כלל ידוע קובע²⁰ ש'תפילה עושה מחצה' - במקרים רבים התפילה מצליחה לפעול רק חצי ממה שביקשנו עליו - ואף כאן, משה התפלל וביקש על 80 שנה, והצליח לקבל בפועל מחצית מהם: 40 שנה, כך שבסך הכל הוא הגיע למאה ועשרים (80 שנה לפני הגאולה, ועוד 40 לאחריה).

16. ראה חתם סופר על הפסוק. ספר המאמרים תרפ"ה ע' פט.

17. פרשת משפטים ופרשת תצוה.

18. פינחס כז, יב.

19. מזמור צ.

20. ראה רש"י עקב ט, כ. ועוד.

3) חשבון מקורי מוצאים אנו בכתבי האריז"ל²¹: לפי המסורת מחז"ל, שנות קיומו של העולם הזה - במתכונתו הנוכחית - הינם 6,000 שנים. ובכן, משה רבינו קיבל מתוכם שני אחוז, אחד חלקי חמשים: כשנחלק 6 אלף לחמשים - נקבל 120 שנה. מקור החישוב הזה הוא ממצות ה'תרומה', אותו חלק שמרימים מן הפירות והוא הופך לקודש: 'תרומה' אידיאלית היא כאשר מפרישים 1/50 מתוך הסך הכולל של הפירות, ובעניננו ניתנה למשה 'תרומה' מתוך כלל שנות הקיום של העולם הזה - 1/50 (בחשבון זה יש עומק קבלי, המוסבר בהרחבה בדברי האריז"ל שם).

ג

המהר"ל מפראג, שחיבוריו נחשבים אבני יסוד במחשבה היהודית, מייחס חשיבות רבה למספר זה של 120, ואומר שהמספר הזה קשור בקשר הדוק לאישיותו של משה²².

21. ספר הגלגולים פרק טו. וראה גם בחתם סופר בפרשת בראשית שם.

22. דבריו של המהר"ל בענין זה מפוזרים בכמה מקומות: חידושי אגדות לחולין קלט, ב. גור אריה תשא לב, ד. ועוד.

המחשה לקשר זה נוכל לקבל דוקא ממעשה שהיה מנוגד לגמרי לרצונו של משה - חטא העגל. היה זה כאשר משה עלה להר סיני, והתעכב מלחזור. אז קמו אנשים רעים שאמרו לאהרן²³: "קום עשה לנו אלקים אשר ילכו לפנינו, כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו". ואכן, מעשה שטן הצליח ונעשה "עגל מסכה"²⁴.

מה זה "מסכה"? לפי פשוטו הכוונה למתכת, אולם חז"ל מביאים שמלה זו רומזת למספר ה"קנטרין" - יחידת משקל - שהיו בו. ושתי דיעות בדבר²⁵: דיעה אחת היא ש-125 "קנטרין" זהב היו בו, כגימטריא של 'מסכה'; והדיעה השניה היא שהיו בו 120 'קנטרין' - כי מחשבים רק את האותיות "מִסְכָּה" שהן הנשמעות (בשונה מהאות ה' שבסוף המלה לא נשמעת), וכך מתקבל המספר 120.

מסביר המהר"ל את הדיעה השניה: "וטעם המדרש הזה הוא ענין נפלא, כי חשבו לעשות להם מנהיג במקום משה, וידוע כי מדריגתו של משה הוא כולל 120, וזה ידוע ממספר שני חיי משה .. וכנגד זה עשו את העגל 120 קנטרין".

וכשנדייק יותר, המספר שמאפיין את משה, האיש השלם, הוא המספר 12, המסמל שלימות מיוחדת (לכן הרקיע השלם כולל 12 מזלות והשנה השלימה מתחלקת ל-12 חדשים). וגם אותם אנשים שחיפשו מנהיג במקום משה ידעו מכך - לכן הם אמרו "כי זה משה האיש .. לא ידענו מה היה לו": המלה "זה" היא בגימטריא 12.

[ולמעשה, גם השם 'משה' שווה 12, ב'מספר קטן': 'מספר קטן' פירושו שמחשבים כל מספר בצורה של אחדות, בלי האפסים. כך את האות מ', ששווה 40, מחשיבים כ-4; את האות ש', ששווה 300, מחשיבים כ-3; והאות ה' שווה 5 מלכתחילה. לפי צורת חישוב זו השם 'משה' (4 ועוד 3 ועוד 5) שווה 12, כמו המלה "זה"].

לכן חי משה 120 שנה - 12 עשרות, וזהו ההסבר לכך שאלו שחיפשו תחליף למשה הבינו שהם צריכים להשתמש במספר זהה של 120.

23. תשא לב, א.

24. תשא לב, ד.

25. ראה רש"י על הפסוק ובשמות רבה פמ"ב, ח.

גם בכתבי ה'צמח צדק' מוסבר²⁶ שמשנה חי 120 שנה בגלל הקשר המיוחד שלו עם המספר 12, ואף הוא מזכיר בנידון את המלה 'זה' שערכה 12, ומציין לדברי חז"ל²⁷ שמשנה התייחד בכך שהוא השתמש בלשון זו כאשר מסר את דברי ה' לעם - 'זה הדבר אשר צוה ה' (בשונה מנביאים אחרים שהיו משתמשים בעיקר בלשון 'כה' - 'כה אמר ה'". ההבדל בין הלשונות הוא ש'זה' הוא סגנון וודאי, החלטי וחד-משמעי, ואילו 'כה' מתאים גם למה שיודעים בצורה מעורפלת ופחות ברורה).

וה'צמח צדק' מוסיף ומעמיק במלה 'זה' ובערכה המספרי:

יש עוד מלים שהגימטריא שלהן היא 12, והמיוחד במלה 'זה' הוא בחלוקה לחמש מול שבע - האות ז' שווה 7 והאות ה' שווה 5.

ואכן, בכמה ענינים שהם במספר 12 מוצאים אנו שהם מתחלקים ל-2 קבוצות, אחת של 5 ואחת של 7. כך עם ישראל כולל 12 שבטים, שחמשה מתוכם נחשבים חלשים ביחס לשבעת האחרים: כאשר הלך יוסף לפני פרעה הוא הביא אתו "חמשה אנשים" מאחיו²⁸ - היה לו אינטרס להראות בפני פרעה דוקא את החלשים, וזו גם הסיבה שבפרשת וזאת הברכה²⁹ נמצא שב-5 השבטים האחרונים שבירך משה³⁰ הוא חוזר על שמם פעמיים, בהיותם חלשים הזקוקים לחיזוק מיוחד³¹.

ולמה הבאנו את כל 'זה'? כדי להסביר תופעה מעניינת:

בדומה למשה רבינו, שקיים דגש מיוחד על מספר שנותיו: 120 - כך קיימת אישיות דגולה נוספת שמדגישים ביחד אליה את מספר שנות החיים, והכוונה לדוד

26. 'אור התורה' בראשית עמ' תתשעד.

27. ראה רש"י בתחילת פרשת מטות.

28. ויגש מז, ב.

29. ראה רש"י בפרשת וזאת הברכה לג, יח.

30. זבולון, גד, דן, נפתלי ואשר.

31. ראה גם ברש"י בפרשת שופטים יח, א-ב שהוא מחלק את השבטים לשנים - חמשה מול שבעה.

המלך, שחי 70 שנה (כפי שמודגש בספרו של דוד - ספר התהלים³²: "ימי שנותינו בהם שבעים שנה"), וברור שיש בכך משמעות עמוקה.

ובכן, לפי מה שהסברנו עכשיו על המלה 'זה', עולה ששני המספרים - המספר 70 והמספר 120 - הם מאותה 'משפחה'! ההבדל הוא, שמשה חי 12 עשרות שנים במקביל למלה 'זה' בשלימותה, ואילו אצל דוד דומיננטית דוקא האות ז' ולכן הוא חי 7 עשרות שנים במקביל לאות זו (כי לפי שורש נשמתו הוא פחות מתחבר עם האות ה' ועם מה שהיא מסמלת, וכפי שה'צמח צדק' מסביר בהרחבה לאור הקבלה).

ה

יהושע בן נון מילא את מקומו של משה וקיבל את התפקיד להנהיג את עם ישראל ולהכניס אותו אל הארץ המובטחת.

התוכנית המקורית היתה שגם יהושע יחיה 120 שנה, בהיותו תלמידו הנאמן וממלא מקומו של משה (הקב"ה השווה בין משה ליהושע, ואמר ליהושע³³: "כאשר הייתי עם משה אהיה עמך"); בפועל חי יהושע "רק" 110 שנים, וחז"ל אומרים³⁴ שהוא הפסיד 10 שנות חיים בגלל העובדה שלא הזדרז מספיק במשימת כיבוש הארץ. יהושע חשב, כי הוא עתיד להיפטר מן העולם מיד לאחר שיסיים את הכיבוש, ולכן רצה 'להרוויח זמן' וניהל את הכיבוש באיטיות יחסית - אך למעשה הוא רק הפסיד זמן, שכן בגלל עיכוב זה גזר עליו הקב"ה שיתקצרו שנותיו ל-110.

[במקור נוסף נאמר³⁵ שיהושע הפסיד 10 שנים בגלל 10 מלים. בפרשת בהעלותך³⁶ מסופר על אירוע דרמטי שבו הגיעה ידיעה בהולה למשה על כך ש'אלדד ומידד מתנבאים במחנה', ויהושע - שחרד לכבודו של משה רבו - התערב בענין ופנה למשה בסערת רוח: "ויען יהושע בן-נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני משה כלאם". כוונתו של יהושע היתה לטובה, אבל בכל זאת היה מן הראוי שהוא ישתוק ולא ידבר בפני

32. במזמור צ.

33. יהושע א, ה.

34. במדב"ר פכ"ב, ו.

35. מדרש תנחומא פרשת תצוה אות ט.

36. יא, כז-כח.

רבו הגדול; ובכן, בגלל 10 המלים שבפסוק לכן הפסיד יהושע 10 שנים].

מי כן חי 120 שנה, כמו משה רבינו? חז"ל מציינים שהיו עוד שלושה אנשים כאלו - בסוף תקופת הבית השני: הלל הזקן, רבן יוחנן בן זכאי, ורבי עקיבא. לשלושתם קשר מיוחד עם משה, והם אכן חיו 120 שנה. ומה שמפליא הוא שכל הארבעה נעשו למנהיגי העם בארבעים שנותיהם האחרונות³⁷:

"משה - היה במצרים ארבעים שנה, ובמדין ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה;

הלל הזקן - עלה מבבל בן ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה;

רבן יוחנן בן זכאי - עסק בפרקמטיא ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה;

רבי עקיבא - שימש חכמים ארבעים שנה, ולמד תורה ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה".

ונסיים באחיו של משה - אהרן הכהן. אהרן חי 123 שנים³⁸, 3 שנים 'אחרי מאה ועשרים'. אמר על כך הרבי מליובאוויטש³⁹: אהרן זכה - כמו משה אחיו - לשלימות של 120 שנה, ונוספו לו עוד 3 שנים כנגד ה"ברכה המשולשת" שזכה בה, ברכת כהנים (השייכת במיוחד לאהרן, כמו שאומרים הכהנים עד היום הזה: "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לבכר את עמו ישראל באהבה").

37. ילקוט שמעוני פרשת וזאת הברכה רמז תתקסה.

38. מסעי לג, לט.

39. שיחת ש"פ מטו"מ תנש"א.

מנוחתו כבוד של משה

א. פרשת תצוה: נעלם 'משה' - והגיע 'מיכאל' / ב. משה נולד ב'גד' ומקום קבורתו בנחלת שבט 'גד' / ג. למה זכה דוקא שבט גד? בזכות הוויתור

בפרשת תצוה יש יחודיות - לא נזכר בה שמו של משה רבינו אפילו פעם אחת(!).

'בעל הטורים' מטעים זאת: כאשר חטאו ישראל בעגל, היה משה מפציר לפני הקב"ה שיסלח להם ולא ישמידם חלילה; בתוך הדברים התבטא משה ואמר לקב"ה, שאם הוא אינו סולח לבני ישראל - אזי "מחני נא מספרך אשר כתבת"⁴⁰, תמחוק את שמי מהתורה. ואמנם, בסופו של דבר סלח הקב"ה, אבל כיון שיצא ביטוי זה מפיו הקדוש של משה בהכרח שהדברים יתממשו בצורה מסויימת, וזה אכן קרה בפרשת תצוה - שבה 'נמחק' שמו של משה ואינו מוזכר.

אך למה נבחרה דוקא פרשה זו לממש את ביטוי ה'מחיקה'? הרבי מליובאוויטש מסביר בדרך פשטנית⁴¹, שהביטוי "מחני נא מספרך" נאמר באמצע הפרשה הבאה, פרשת כי תשא, והוא התממש איפוא מיידית בתוך הפרשה האחרונה שהיתה קיימת עד אז. ה'בן איש חי' כותב רמז יפה⁴², שמשה אמר את המלה "מספרך" - שאפשר לפרשה: "מִסְפָּר כ'", כלומר מה'ספר' העשרים (=כ') שבתורה, ולכן זה קרה בפרשת תצוה שהיא העשרים במספר הסדרות.

טעם נוסף על היעדרותו של השם משה מהפרשה מובא בספר החסידי 'מאור עינים', והוא שפרשת תצוה נקראת תמיד בסמיכות לז' אדר - היום שבו נעלם משה מעיני העם ואפילו 'לא ידע איש את קבורתו'; הרמז לכך הוא בהעלמת שמו מהפרשה.

40. תשא לב, לב.

41. 'לקוטי שיחות' חלק ב עמ' 675.

42. 'עוד יוסף חי', תחילת פרשת כי תשא.

בספר הקבלי 'מגלה עמוקות'⁴³, קושר את העלמת שמו של משה עם מספר הפסוקים שבפרשה: 101, והוא מנמק: "נעלם של משה - עולה 101". הכוונה היא כך:

באותיות המלה 'משה' יש את האותיות הגלויות, אלו הנשמעות בדיבור והן האותיות (מ) (ש) (ן) ה(א); אולם קיימות האותיות הנעלמות, אלו שמסתתרות ולא שומעים אותן - והן האותיות (מ) (ש) (ן) ה(א). כשנצרך את הערך המספרי של אותן אותיות נעלמות (40 ועוד 60 ועוד 1) - נקבל את המספר 101, וכך העובדה שבפרשת תצוה קיימים 101 פסוקים מתאימה לכך שהשם 'משה' נעלם.

מה שמעניין במיוחד הוא המשך דבריו של ה'מגלה עמוקות', שמסביר ברוח זו את העובדה שהמספר 101 הוא גם הגימטריא של השם 'מיכאל', כי "כשנעלם משה - בא מיכאל".

הרעיון הוא כזה: בפרשת כי תשא⁴⁴ מסופר כי הקב"ה אמר למשה (לאחר חטא העגל) - "ועתה, לך נחה את העם אל אשר דיברתי לך, הנה מלאכי ילך לפניך"; באותיות המלה 'מלאכי' מרומז המלאך הגדול 'מיכאל'⁴⁵. רצונו של הקב"ה היה שהמלאך מיכאל הוא ילך לפני העם, אולם לבסוף נענה הקב"ה לבקשת משה שלא ישלח את המלאך, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו הלך כביכול לפני עם ישראל; מתי הגיע המלאך מיכאל ללוות את עם ישראל? רק לאחר פטירת משה רבינו, ולכן השם 'מיכאל' שווה 101, כמו האותיות הנעלמות בשמו של משה - כי הא בהא תליא: כשנעלם משה, הגיע מיכאל.

ב

הפרשה האחרונה בתורה, פרשת 'וזאת הברכה', מביאה את ברכתו האחרונה של משה רבינו ("אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו"), שכללה דברים מיוחדים שנאמרו לכל שבט בצורה פרטית, בהתאמה לאופיו ומעלתו הספציפיים של כל שבט.

43. אופן נח.

44. לב, לד.

45. ראה 'בעל הטורים' לפרשת כי תשא שם. ועוד.

בתוך מגוון הברכות בולטת הברכה שניתנה לשבט גד, שבה יש למשה מעורבות אישית בלתי שיגרתית. משה משבח את שבט גד בכך שהשכיל ליטול חלק בעבר הירדן המזרחי, המקום הראשון שנכבש על ידי בני ישראל: "וירא ראשית לו"⁴⁶. משה ממשיך ומפרט את הנימוק למעלתו המיוחדת של אותו מקום: "כי שם חלקת מחוקק ספון" - משום שבאותו שטח נמצאת ה'חלקה' המיועדת למשה רבינו ה"מחוקק", ושם הוא "ספון" ונעלם, כי מקום הקבורה המדויק לא ידוע לאף אחד.

[זו תופעה נדירה מאוד, שמשה כך ידבר על שבחו ומעלתו באופן אישי. אמר על כך פעם הרבי הרש"ב מליובאוויטש⁴⁷, כי יש כאן רמז לאוירה המיוחדת שביום 'שמחת תורה' - היום שבו מסיימים את התורה וקוראים פרשה זו - שהשמחה והעליצות השוררים בו מביאים את האנשים לדבר ב'פתיחות' מיוחדת, גם דברים אישיים שאינם נחשפים בזמנים שיגורתיים].

'בעל הטורים' מגלה בהקשר זה תופעה יחודית בברכת גד, שלמרות היותה קצרה (יחסית), נוכל למצוא בה את כל אותיות הא-ב, ללא יוצא מן הכלל. דבר זה מתחבר היטב עם העובדה שמשה רבינו קבור בחלקו של גד - שהוא "קיים כל התורה כולה, מאל"ף עד תי"ו!"

החיד"א מציין⁴⁸ שהקשר המיוחד עם משה נרמז בשם השבט - "גד", שערכו המספרי הוא 7. בכך נרמז משה רבינו ש"נולד לשבעה ומת לשבעה": נולד ביום ז' אדר - ונסתלק מן העולם גם כן ביום ז' אדר.

הקשר של משה עם שבט גד, רמוז בתורה הרבה לפני לידת משה - בשם בנו הבכור של גד בן יעקב.

שמו של בכור גד נזכר פעמיים בתורה⁴⁹, פעם אחת הוא נקרא בשם 'צפון' ופעם אחרת הוא נקרא בשם 'צפון' (כלומר, בתוספת האות יו"ד).

46. לג, כא.

47. ספר השיחות 'תורת שלום' - עמ' 2. שם ע' 53 ואילך. ועיין ב'תורת מנחם' חלק לב עמ' 127.

48. ראש דוד, פרשת ואתחנן.

49. ויגש מו, טז. פינחס כו, טו.

‘בעל הטורים’⁵⁰ מתייחס לכך, ומסביר שהשם ‘צפון’ רומז לכך שמשנה רבינו, שמקום קברו צפון ונעלם (“ולא ידע איש את קבורתו”), נמצא בשטח השייך לשבט גד; והתוספת של האות י, מ‘צפון’ ל‘צפיון’ - רומזת למעלתו של משה שזכה לקבל מהקב”ה את עשרת הדברות (י’=10).

ומעניין, שקיים שם ‘גדי’ נוסף שנזכר פעמיים בתורה ובשינוי - והפעם זהו אדם שחי בימי משה רבינו עצמו (בשונה מ‘צפון’ שהזכרנו, שחי שנים רבות לפני משה, שכן הוא היה מנכדיו של יעקב שירדו ביחד אתו מארץ ישראל למצרים).

הכוונה היא ל‘נשיא’ שמינה משה רבינו לשבט גד, כמו שמסופר בפרשת במדבר. אלא שבאותה פרשה עצמה הוא נזכר פעמיים: בתחילה⁵¹ הוא מוזכר כ“אליסף בן דעואל”, ובהמשך הוא נקרא⁵² “אליסף בן רעואל”. מה פשר השינוי מ‘דעואל’ ל‘רעואל’?

בספר “חומת אנך”⁵³ מובא הסבר מקורי, לפיו חל ‘שדרוג’ בשם זה, המתקשר ישירות למשה רבינו:

בפרשת במדבר מתחדשת החלוקה של שבטי ישראל ל‘דגלים’. אם עד אז ידעו על החלוקה הבסיסית ל-12 שבטים, אז נוצרה חלוקה נוספת - 4 ‘דגלים’, כל אחד מצד אחר, ובכל אחד מהם 3 שבטים. ב‘דגל’ הראשון - לצד מזרח - היו יהודה, יששכר וזבולון; ב‘דגל’ השני - לצד דרום - היו ראובן, שמעון וגד; ב‘דגל’ השלישי - לצד מערב - היו אפרים, מנשה ובנימין; וב‘דגל’ האחרון - לצד צפון - היו דן, אשר ונפתלי.

אם נתבונן היטב בחלוקת ה‘דגלים’, נראה כי מי שיצא מקופח הוא שבט גד. וזאת למה? משום שליעקב אבינו היו 4 נשים: רחל, לאה, בלהה וזלפה. בני רחל קיבלו ‘דגל’ מיוחד משלהם (המערבי); בני לאה שהיו רבים - קיבלו 2 ‘דגלים’: המזרחי בראשותו של יהודה ה‘מלך’, והדרומי בראשותו של ראובן הבכור; אף בני בלהה היו בראשות ה‘דגל’ הצפוני; דן, בכור בלהה, היה ראש הדגל, כשלצידו אחיו הצעיר יותר - נפתלי.

50. פינחס שם.

51. א, יג.

52. ב, יד.

53. חומת אנך במדבר אות ג.

למי לא היה 'דגל' משלו? לבני זלפה: גד ואשר. הם התפצלו לשני 'דגלים' - אשר נלווה ל'דגל' הצפוני שבראשות דן (בן בלהה), ואילו גד הסתפח ל'דגל' הדרומי שבראשות ראובן (בן לאה). בצדק איפוא היה יכול גד, בנה בכורה של זלפה, להתרעם על כך ש-3 הבכורים האחרים זכו לכבוד של הנהגת 'דגל', ואילו הוא לא זכה לכך ("כשמינה ראש דגל לדן - היה יכול גד לומר: אני בכור לזלפה, ודן בכור לבלהה, ולמה איני ראש דגל כמוהו?!").

בפועל שתק הנשיא של שבט גד ולא התלונן, ובזכות שתיקה זו זכה השבט למה שלא זכו שאר השבטים: משה רבינו, מבחר המין האנושי, נקבר דוקא בשטחו של שבט גד. ודבר זה נרמז בשם "רעואל" במשמעות של ריע א-ל, רמז לקשר של שבט גד עם משה רבינו איש האלוקים.

לְעִילּוֹי נִשְׁמַת

יִרְחֲמִיאֵל הַכֹּהֵן

ב"ר בְּנִימִין וּפִאֲנִידָה שׁוֹשְׁנָה

נִלְב"ע

בְּמוֹצָאֵי 'צוֹם הַעֲשִׁירִי'

תִּשְׁפ"ב

*

תִּנְצַב"ה

לְעִילּוֹי נִשְׁמַת

מֵרֵת רַבִּקָּה עֲלִקָּא

בַּת הָרָה "צ'ר" יִשְׁכָּר דּוֹב הִי"ד

בֶּן-שַׁחַר

נִלְב"ע בְּיוֹם וַעֲש"ק,

א' אֲדָר-שְׁנֵי תִשְׁע"ט

*

תִּנְצַב"ה

להערות והארות:

מנחם מענדל רייצט

משעול הארבל 17 קרית גת

כתובת דוא"ל: rizs@neto.bezeqint.net

טלפון: 050-4125205

טלפקס: 08-6882799